

державних службовців можуть підлягати такій самій критиці, як і дії політиків. Державні службовці мають користуватися довірою громадськості аби вони успішно виконували свої завдання, і тому може виникнути потреба захистити їх від образливих словесних нападок під час виконання ними службових обов'язків¹⁶.

Досягнення нормального співвідношення журналістської етики та свободи слова є справою майбутнього. Тому єдиним критерієм справедливого вирішення позовів до ЗМІ залишається додержання існуючого законодавства. Звичайно, що у вільному суспільстві «закритою» від критики не повинна бути будь-яка особа, також як не повинно бути і «заборонених» тем. Але при цьому цілком справедливими видаються законодавчі вимоги щодо справедливості, точності та неупередженості подання інформації.

Регламентация обмежень права на свободу вираження поглядів є важливою, оскільки завжди потрібним є законодавче визначення меж між використанням права та зловживання ним. Однак, вирішальну роль при встановленні меж права вираження поглядів відіграє сама людина, її «почуття відповідальності за своє соціальне обличчя, реалізацію власних інтересів, досягнення бажаної мети»¹⁷. Тому, при розгляді питання обмеження прав, важливе місце повинно займати питання реальності таких обмежень для конкретної особи, враховуватися ступінь її правової свідомості та правової культури.

*Стаття рекомендована до друку кафедрою історії
та теорії держави і права Львівського національного університету
імені Івана Франка
(протокол № 16 від 07.05.2003 року).*

Омельчук І.А.

*аспірантка Львівського національного
університету імені Івана Франка*

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНОЧНОГО КОМПОНЕНТА ПРАВОСВІДОМОСТІ МОЛОДІ

Стан, який переживає сучасне українське суспільство, можна з повним правом назвати часом крутого цивілізаційного перелому, адже кінець ХХ - початок ХХІ ст. ознаменовані грандіозними змінами в політиці, економіці, духовному і правовому житті нашого соціуму. Наслідком реформування правової системи є глобальні зміни в правосвідомості народу, його окремих соціальних груп та індивідів. В першу чергу зміни правосвідомості відбуваються в молодіжному середовищі. За перехідний період, як правило, встигає сформуватися ціле покоління молодих людей, правосвідомість яких значно відрізняється від правосвідомості молоді дореформеного періоду. Істотні зміни в правовій свідомості молоді сучасного українського суспільства викликали нагальну потребу в спеціальному науковому дослідженні всіх аспектів даної проблематики. Вивчення динаміки правосвідомості молодих людей дозволяє визначити характерні риси змін, які відбуваються в сучасному суспільстві взагалі, і в молодіжному

¹⁶ Рішення у справі «Яновські проти Польщі». (1999). Практика Європейського Суду з прав людини. Рішення. Коментарі. – Київ: Український Центр правничих студій. – 1999. – №2. – С. 52.

¹⁷ Рабінович П.М., Панкевич І.М. Здійснення прав людини: проблеми обмежування (загальнотеоретичні аспекти). – Львів: Астрон, 2001, С.87.

середовищі зокрема, а також прогнозувати їх розвиток. Все це пояснює закономірність інтересу до вивчення правосвідомості молоді.

Проблема правосвідомості молоді була поставлена в 70-х роках ХХ століття радянськими вченими. Ця тема досліджувалася Дольовою А.І., Каменською В.І., Козюброю М.І., Корнієнко Л.М., Оксамитним В.В., Рабиновичем П.М., Ратіновим А.Р., Марковою Г.І. та іншими. Дослідження правосвідомості молоді, які були проведені в радянську добу, мали цілий ряд позитивних рис, зокрема це: 1) постановка проблеми і розробка методики дослідження правосвідомості молоді, 2) комплексність теоретичного і практичного дослідження правосвідомості молодих людей, 3) високий теоретичний рівень узагальнень щодо правосвідомості молоді, 4) розробка науково обґрунтованих рекомендацій по підвищенню правосвідомості молодих людей. Поруч з позитивними рисами дослідження радянських науковців мали і ряд недоліків, зокрема: а) заідеологізованість досліджень правосвідомості молоді; б) відірваність вітчизняних досліджень правосвідомості молодих людей від світових наукових досягнень; в) домінування досліджень правосвідомості молодих правопорушників, а не правослухняних осіб; г) орієнтація більшої частини досліджень лише на когнітивну сферу при дослідженні правосвідомості молодих людей, оминаючи емоційні і оціночні аспекти даної проблеми.

Зміни, які відбулися в правовій сфері, змінили ставлення до дослідження правосвідомості молоді, спонукали до впровадження нових підходів у вивченні правосвідомості молоді з акцентуванням уваги саме на її оціночному компоненті. Окремі спроби подивитися на цю проблему з точки зору змін, що відбулися, були здійснені Васьковичем Й., Евпаловою Н.Ю., Соломатіною Т.Б., Тугутовою С.А.

Для вивчення особливостей оціночного компоненту правосвідомості сучасної молоді був використаний метод соціологічного дослідження - анкетування. Дослідником була розроблена програма соціологічного дослідження, яка складається з наступних складових елементів: 1) проблемна ситуація, 2) об'єкт дослідження, 3) предмет дослідження, 4) цілі дослідження, 5) завдання дослідження, 6) гіпотеза дослідження.

Проблема: специфічність оціночного компоненту правосвідомості молоді в умовах трансформації сучасного суспільства.

Об'єкт дослідження: молоді люди м. Хмельницького.

Предмет дослідження: ставлення сучасної молоді до права і правових явищ.

Ціль дослідження: отримати інформацію про особливості оціночного компоненту правосвідомості сучасної молоді.

Завдання: 1) вивчити ставлення молоді (молоді, яка не притягалася до відповідальності) до права, до вітчизняного законодавства, до діяльності правоохоронних органів і до юридичних професій, власної правової поведінки, правової поведінки інших осіб, 2) виявити характерні риси оціночного компоненту правосвідомості сучасної молоді та його протиріччя.

Гіпотеза: оціночний компонент правосвідомості сучасної молоді має низький рівень.

Організація проведення дослідження. Дослідження оціночного компоненту правосвідомості молоді проводилося методом анкетування. На нашу думку, анкетування є найбільш оптимальним способом отримання інформації про досліджуваний об'єкт. Позитивними рисами даного методу є те що, анкетування в цілому сприймається молоддю психологічно простіше, ніж інші види опитування (наприклад, інтерв'ю); анкетування дозволяє молодим людям сконцентруватися на запропонованих питаннях, їх обдумати та дати на них відповіді; анкетування проводиться, як правило, анонімно, що дозволяє отримати більш достовірну інформацію. Поруч з позитивними рисами метод анкетування має і такі недоліки: 1) при анкетуванні респондент позбавлений можливості уточнити зміст незрозумілого питання, 2) запропоновані

респонденту відповіді не дають йому можливість висловити повною мірою свою думку з даного питання. Знаючи зазначені недоліки їх можна компенсувати за рахунок правильно сформульованих питань та присутністю при анкетуванні дослідника, існуванням в анкеті графи „Ваш варіант” для висловлення власної думки респондента у разі її неспівпадання з запропонованими варіантами відповідей.

Опитування молоді проводилося в присутності дослідника з метою уникнення консультацій між респондентами.

Всього було опитано 198 молодих людей м. Хмельницького. В анкетуванні взяли участь молоді люди двох вікових груп: 1) 14-17 років, 2) 18-24 років. Респонденти були представлені таким чином: 53 %- жінки, 47 %-чоловіки. Деяка непропорційність чоловіків і жінок в проведеному анкетуванні пояснюється нерівністю цих статевих груп серед населення України.

Оскільки дослідження носить характер зондування, тому не претендує на повну репрезентативність результатів.

Результати дослідження оціночного компоненту правосвідомості молоді.

За шкалою загальнолюдських цінностей молодих людей право займає 14 місце, поступаючись таким цінностям як „здоров’я”, „сім’я”, „друзі”, „любов”, „мир”, „освіта”, „кар’єра”, „матеріальний добробут”, „розваги”, „цікава робота”, „самовизначення”, „професійна майстерність”, „релігія”. Невисоке місце права в системі цінностей свідчить про його сприйняття як другорядного явища, а не як базової, фундаментальної ідеї. На жаль, молодь недооцінює роль і значення права та не розуміє, що право виражає інтереси всього суспільства, а отже і її власні інтереси. Ця гіпотеза підтверджується результатами проведеного анкетування. Більшість опитаних молодих людей (64,6 %) вважають, що право захищає інтереси окремих соціальних груп. З них 32,8 % респондентів схильні вважати, що право виражає інтереси багатих людей, 21,2 %-державного апарату та 10,6 %-інших соціальних груп („політиків”, „тіньових структур”). 29,3 % респондентів впевнені, що право виражає інтереси всього народу. 6,1 % опитаних не змогли визначити чиї інтереси захищає право. Оскільки значна частина молоді вважає, що право не відображає її інтереси, тому цілком передбачуваним є її негативне ставлення до права. Крім того, багато молодих людей мають недостатньо розвинуте юридичне мислення, яке заважає визначити чого саме вони очікують від права. Ще одна причина негативного ставлення до права полягає в тому, що деякі ідеалістично настроєні молоді люди не знаходять в сьогоdnішньому житті реального уособлення власного бачення та розуміння права: права як вищої справедливості, „правди”.

Вивчення оціночного компоненту правосвідомості сучасної молоді потребує наукового дослідження не тільки ставлення до права, але і до вітчизняного законодавства. Як ми і передбачали, ставлення молоді до українського законодавства характеризується неоднозначністю та протилежною направленістю. 8,1 % молодих людей ставляться до вітчизняного законодавства з повагою; 45,0 % респондентів відповіли, що „деякі закони мені подобаються, а деякі ні”. Турбує те, що серед молоді широкого поширення набули негативні настрої щодо вітчизняного законодавства – 34,8 % опитаних. Частина опитаних молодих людей не змогли визначити своє ставлення до вітчизняного законодавства і вибрали варіант „не знаю”. Причини негативного ставлення до законодавства молоді люди вбачають у „декларативності законів”, „низькій якості законів”, „великій кількості законів і їхній несистематизованості”, „несправедливості багатьох законів”. Про негативне ставлення до законодавства свідчать приказки і прислів’я, які поширені в молодіжному середовищі: закон - як дишло: куди захочеш

туди й вийшло; не той прав, хто прав, а той в кого більше прав; закон рівний для всіх, але є рівніші; хто закони пише, той їх і порушує; що мені закони, аби судді були знайомі.

Для правосвідомості значної частини молоді характерне таке явище як синкретичність (не розмежування) негативного ставлення до вітчизняного законодавства та практики його застосування. Як наслідок, часто негативний досвід практики застосування вітчизняного законодавства проєктується у молодих людей на негативне ставлення до законодавства як такого. Серед молодих людей спостерігається і такий цікавий парадокс: з одного боку негативне ставлення до законодавства, а з іншого - впевненість в те, що „хороші закони” можуть вирішити всі існуючі економічні та соціальні проблеми.

Нас, як дослідників, цікавила і відповідь молодих людей на питання „Що заставляє людей виконувати закони?”, адже на цю проблему існують дві протилежні точки зору. Перша сприймає людину як раціональну істоту, яка робить вибір між можливими варіантами поведінки, і співвідносить при цьому майбутні блага та задоволення з ризиком бути покараною. Якщо загроза бути покараною і тяжкість покарання виявляться сильнішими, ніж очікувані блага, тоді людина закон не порушить і потенційний правопорушник не перетвориться в реального. Представники другої точки зору (їх ще називають „психіатрами”) рішуче заперечують цю модель як таку, що не відповідає дійсності. Вони стверджують, що законслухняність є наслідком не страху покарання, а результатом впливу моральних норм і моральних заборон. При відсутності внутрішнього „гальма” погроза застосування санкцій майже не має сенсу¹.

В результаті анкетування були отримані наступні результати: молодих людей заставляє виконувати закони страх перед покаранням (50,5 %), переконання в необхідності і корисності законів (20,7 %), звичка виконувати правила поведінки (13,1 %), пасивне сприйняття оточуючого правового порядку (8,6 %), страх бути осудженим (ою) знайомими, друзями (5,1 %) ², інші причини (2 %). Таким чином, результати дослідження підтвердили право на існування двох вищезгаданих теорій, але все ж таки основним регулятором поведінки молодих людей є страх перед покаранням. Результати досліджень, які проводилися радянськими дослідниками в 70-80 роках минулого століття³, також свідчать про існування в молодіжному соціумі значної кількості тих осіб, для кого страх перед покаранням („страх відповідальності”) є головною причиною виконання правових норм. Соціологічні дослідження радянського періоду мають велику цінність для нас, оскільки дають можливість зробити наступні висновки:

1) тенденція домінування страху перед покаранням серед причин, які заставляють молодь виконувати закони, носить стійкий характер;

2) виявлена спадковість і схожість у поглядах батьків (молоді 70—80 років ХХ ст.) та їхніх дітей (молодь кінця ХХ - початку ХХІ ст.) щодо страху відповідальності як основної причини, яка заставляє виконувати закони.

Цілком очевидним є те, що реакція молодих людей на погрозу застосування покарання різноманітна. Саме за ставленням до погрози бути покараним за вчинене правопорушення молодих людей можна поділити на три категорії:

1) правослухняні молоді люди, які обирають правильний шлях поведінки незалежно від правових санкцій,

2) потенційні злочинці, які утримуються від правопорушень тільки страхом перед можливим покаранням,

3) правопорушники, які хоча і остерігаються правових санкцій, але не настільки, щоб не порушувати правові норми.

Важко однозначно встановити, до якої конкретної категорії відноситься молода людина, адже це залежить від життєвих ситуацій, психічного стану індивіда та інших факторів. В результаті анкетування ми встановили, що більшість молодих людей (64,1 %) бачать себе в майбутньому правослухняними громадянами. Насторожує той факт, що 27,3 % опитаних не можуть відповісти на це питання, тобто спостерігається тенденція до невизначеності правової установки на майбутню правомірну поведінку, а 7,6 % опитаних молодих людей впевнені, що в майбутньому будуть правопорушниками. 2 молодих людей зізналися, що взагалі не визнають будь-яку владу і її закони. Результати нашого дослідження, які свідчать про схильність значної частини молодих людей до вчинення злочинів, збігаються з результатами соціологічного дослідження проведеного Й. Васьковичем⁴.

Така ситуація в майбутньому цілком можлива, якщо будуть й надалі розвиватися настрої і тенденції по відношенню до злочинів і злочинців, які існують в молодіжному середовищі сьогодні.

Серед сучасної молоді спостерігається терпиме ставлення до злочинів і злочинців. Така ситуація є наслідком поширення в українському соціумі антисуспільних поглядів: відкритого пропагування порушення правових заборон, впровадження цінностей кримінальної субкультури, культивування жорстокості та цинізму, духу споживацтва. Про панування в молодіжному середовищі культу грошей і не важливо яким шляхом (законним чи незаконним) вони зароблені, свідчать результати соціологічного дослідження проведеного серед молоді Білорусії, Росії, України⁵. Так, наприклад, до того щоб зайняти посаду, де можна брати великі хабарі спокійно ставляться 47,7% респондентів, а 7 % хотіли мати таку можливість. Відкрити „свою справу” і не платити податки хотіли 28, 2%, а осуджують це 26, 4% ; взяти силою те, що хочеться бажали б 13, 3 % , а „спокійно ставляться до цього” 31, 4 % опитаних. Змінилося і ставлення молоді до крадіжок. Якщо молоді люди дореформеного періоду з обуренням сприймали факти крадіжок, то сучасна молодь в більшості ставить до них терпимо, а інколи із захопленням перед винахідливими способами крадіжки чи перед розміром вкраденого. Молоді люди, які бачать як поруч крадуть інші і при цьому часто не несуть відповідальності, починають вважати крадіжку нормальним явищем. В них виникає впевненість, що самому можна вчиняти подібне і не бути за це покараним, а якщо тебе спіймають працівники правоохоронних органів, то тобі просто „не повезло”. Крім того, в молодіжному середовищі (як і в українському суспільстві взагалі) широкого розповсюдження набуло явище подвійних стандартів щодо відповідальності за вчинення крадіжки: якщо ти вкрав на невелику суму до тебе застосують суворе покарання, а якщо крадіжка вчинена на велику суму - тобі за це нічого не буде. Причому це явище не є новим і суто українським. Свідченням цього можуть бути прислів'я інших народів: якщо ти вкрадеш булку – тебе посадять в тюрму, якщо ти вкрадеш залізницю тебе оберуть в Сенат (американське прислів'я); закон - це павутиння: джміль проскочить, а муха заплутається (російське прислів'я).

Ставлення молоді до злочинів та злочинців є неоднаковим і залежить від багатьох факторів: мотиву злочину, особи правопорушника, ступеня небезпечності скоєного злочину. Так, до крадіжки більшість молодих людей ставиться лояльніше, ніж до вбивства. Хоча останнє твердження є спірним. З одного боку спостерігається агресивність по відношенню до вбивць, як наслідок можна почути висловлювання типу „таких гадів треба вбивати”, „вішати їх треба”, „садити до кінця життя в тюрму”. А з іншого - лібералізація ставлення до осіб, які вчинили вбивство. Це можна проілюструвати такою життєвою історією: вихователька дитсадка на запитання „Ким ти хочеш стати коли виростеш?” отримала відповідь від кількох хлопчиків – кілерами.

Серед основних причин порушення законодавства в Україні молодь виділяє незнання законів (30,3 %), безкарність правопорушників (23,2%), відсутність солідарності з нормами права (16,2%), бездіяльність правоохоронних органів (12,6 %). 9,6 % молодих людей вибрали варіант "інші причини", серед яких були названі „складне соціально-економічне становище в державі”, „ не створення в державі належних умов для того, щоб її громадяни не порушували закони”, „недосконалість законодавства”, „невідповідність прагнень і можливостей”, „український менталітет”, „наша поінформованість про існуючі права і свободи людини”. 8,1 % опитаних не змогли відповісти на поставлене питання і визначити основні причини порушення вітчизняного законодавства

Ставлення молоді до злочинців істотно відрізняються від офіційно прийнятого, якщо мотиви, якими керувався правопорушник, вважаються безкорисливими або такі, що потребують поблажливості, а то й поваги (наприклад, помста за рідну чи близьку людину). Деякі з опитаних молодих людей зізналися, що інколи вони не засуджують людей, які хочуть взяти від життя все, що можна; що їм подобається спритність деяких правопорушників і вони сподіваються, що їх не зловлять; їх тішить коли хтось „пошиє в дурні” працівників правоохоронних органів.

В українському суспільстві спостерігається не тільки поширення лояльного ставлення до злочинів, які вчиняються іншими людьми, але і збільшується кількість молодих людей, які самі вчинили злочини. Ріст злочинності серед молоді яскраво показаний на такому жарті, який поширений серед журналістів: сьогодні школи і ПТУ просять встановити в них міліцейські пости, а завтра ОМОН прийдеться посилати на „розборки” в дитсадки.

Рівень правосвідомості сучасної молоді ілюструють і такі результати відповідей на запитання "Якщо за вчинений Вами злочин правоохоронні органи притягнули до відповідальності іншу людину, то якими будуть Ваші дії?". 31,3 % респондентів не зізналися, 15,2 % - зізналися, а 53,5 % опитаних - не знають, як би вони вчинили. Такі дані свідчать про несформованість позитивної установки в значній частині молоді. Прикро, але більшість молодих людей вважають, що в Україні можна уникнути відповідальності за вчинене правопорушення (84,8 %), якщо ти, чи твоя сім'я має зв'язки, гроші, високий соціальний статус. Причому на впевненість молодих людей про безкарність за вчинений злочин впливає як досвід (власний та досвід знайомих і друзів), так і інформація, яку молодь отримує із засобів масової інформації. Хотілося б підкреслити, що саме засоби масової інформації мають величезний вплив на формування правосвідомості молодих людей. Характерно, що молодь відмічає наявність більшої негативної інформації про вітчизняне законодавство, практику його застосування, діяльність правоохоронних органів в ЗМІ. Радіо- і телепередачі стали своєрідними лікбезами для правопорушників-початківців та потенційних правопорушників, оскільки дають основи знань щодо того, як скоїти злочин, „замести сліди злочину” та уникнути відповідальності за допомогою різних законних і незаконних способів. Тому цілком справедливо, що на ініційованій та проведеній молодими вченими Всеросійській науково - теоретичній конференції „Правовая культура в России на рубеже столетий” (Волгоград, 17 лютого 2001 рік) була піднята проблема відповідальності ЗМІ за низький рівень правосвідомості населення. Учасники конференції визнали, що сьогодні ЗМІ впливають на правову культуру більш негативно, ніж позитивно, хоча мають всі необхідні передумови для правового просвітництва мас⁶.

Правосвідомість сучасної молоді характеризується ще одним парадоксом: з одного боку ми бачимо негативне ставлення до права і вітчизняного законодавства, а з іншого - високий престиж юридичної освіти та юридичних професій. Серед юридичних професій у молоді найбільш популярною є професія адвоката. Цікавий факт: серед молодих жителів м. Києва престижними є професії адвоката та юрисконсульта, а непопулярними є нотаріуси та прокурори; серед молоді м. Хмельницького найбільшою популярністю користуються професії адвоката, нотаріуса, прокурора, а професія юрисконсульта займає одне з останніх місць. Непопулярними як серед молодих людей м. Києва, так і серед молоді м. Хмельницького є

професії міліціонера та слідчого. Про ставлення молоді до правоохоронних органів свідчить той факт, що хотіли б там працювати 28,3 % молодих людей (при чому 6,1 % з них називають головною причиною свого бажання те, що правоохоронні органи мають владу над іншими людьми). Серед причин через які молоді люди не хочуть працювати в правоохоронних органах називаються „відсутність довіри до правоохоронних органів”, „невисока зарплата”, „неналежний рівень умов праці”, „відсутність покликання чи бажання”, „це не жіноча професія”.

Головними критеріями при визначенні ступеня престижності серед юридичних професій для молодих людей були рівень оплати праці, можливість завести „необхідні зв'язки”, соціальний статус, можливість допомагати людям, ступінь популярності професії серед найближчого оточення, співвідношення між оплатою праці і виконаною роботою, рівень впливу на людей, можливість змін.

Результати проведеного дослідження дозволяють зробити наступні **висновки**.

1. Оціночний компонент правосвідомості молоді являє собою надзвичайно складне явище, що включає в себе емоції, настрої, почуття, ставлення до права, законодавства, до виконання правових приписів уповноваженими державними органами, власної правової поведінки, правової поведінки інших осіб. Ставлення сучасних молодих людей до права і правових явищ, яке формується на основі правових знань, характеризується такими рисами як диференційованість, неоднозначність, суперечливість. При цьому правосвідомість неповнолітніх, як правило, є нестійкою і несформованою, на відміну від молодих людей старшого віку. Цим і пояснюється великий вплив на думку і ставлення неповнолітніх щодо правових явищ їх найближчого оточення: в побуті - сім'ї, сусідів, друзів, однолітків, випадкових знайомих; за місцем навчання – класу, групи; за місцем роботи - колективу дільниці, бригади тощо; за суспільним життям - громадської організації, партії. Потрібно звернути увагу на те, що життєдіяльність молодих людей проходить в соціальних групах з різними ціннісними орієнтаціями, наслідком чого є суперечливість оцінок правової дійсності в правосвідомості молоді.

2. Дослідником не виявлено наявності масового нігілізму серед молоді. У більшості молодих людей спостерігається впевненість щодо необхідності існування права, хоча воно і займає невисоке місце в їх системі загальнолюдських цінностей.

3. Результати досліджень свідчать про існування в молодіжному середовищі діаметрально протилежних настроїв і емоцій щодо вітчизняного законодавства. Внутрішнє ставлення до законодавства залежить від об'єкта сприйняття та індивідуальних особливостей молодої людини, її соціальної зрілості. Дослідження показало, що домінуючим є таке ставлення до українського законодавства: „деякі закони мені подобаються, а деякі ні” (так відповів кожен 2 з опитаних молодих людей). Ставлення до законодавства відіграє важливу роль у визначенні характеру правомірних чи неправомірних дій молодої людини.

4. В результаті соціологічного дослідження було виявлено виражений скептицизм в оцінці правоохоронних органів і їхньої діяльності. Це є наслідком об'єктивних і суб'єктивних факторів, таких як складна економічна ситуація, порушення принципів рівності суб'єктів перед законом і взаємної відповідальності громадянина і держави, справедливого покарання за скоєне правопорушення, деформації ціннісних орієнтацій деяких працівників правоохоронних органів і їх зв'язок з кримінальними структурами, низької ефективності юридичної відповідальності тощо.

5. В ставленні сучасних молодих людей до права і правових явищ поєднуються несумісні стереотипи та протиріччя, які проте мирно співіснують в їх правосвідомості. Так, з однієї сторони молодь в цілому не відчуває по відношенню до права і закону особливих позитивних емоцій і почуттів, а з іншої сторони в молодіжному середовищі існує підвищена віра в необмежені регулятивні можливості права. Сьогодні ми спостерігаємо і таке протиріччя в правосвідомості молоді: вітчизняне законодавство закріпило передові світові досягнення в сфері прав і свобод людини, а молоді люди відчувають себе безправними і незахищеними. Ще одним протиріччям оціночного компоненту правосвідомості молодих людей є з одного боку негативне

ставлення до права і вітчизняного законодавства, а з іншого - високий престиж юридичної освіти та юридичних професій. Ставлення молодих людей характеризується ліберальністю і одночасно агресивністю до злочинів і злочинців. Ще одне протиріччя: в правосвідомості молодих людей спостерігається подвійність стандартів ставлення за вчинення правопорушень: критичне - до інших, ліберальне - до себе.

6. Такі, на наш погляд, основні особливості оціночного компонента правосвідомості сучасної молоді. З повним правом рівень оціночного компонента сучасних молодих людей можна охарактеризувати як низький.

На думку автора, дослідження оціночного компонента правосвідомості сучасних молодих людей повинно бути продовжене в таких двох напрямках: 1) подальше наукове вивчення рівня оціночного компонента правосвідомості молодих людей; 2) проведення роботи по формуванню позитивного ставлення до права і правових явищ серед представників цієї вікової групи. Для цього потрібно: 1) розробити і обґрунтувати методи та способи діагностики рівня оціночного компонента правосвідомості молоді; 2) подолати розрив між науковими розробками і практичними дослідженнями в цій сфері; 3) виявити і дослідити фактори, які позитивно та негативно впливають на формування ставлення молоді до права і правових явищ, 4) проводити роботу по посиленню впливу позитивних факторів на формування позитивних орієнтацій молоді і посилити боротьбу з факторами, які мають негативний вплив на формування оціночного компонента правосвідомості молоді. При цьому не потрібно забувати, що повністю позбутися негативного ставлення до правових явищ неможливо, оскільки негативна оцінка молоддю правої дійсності є такою, що відображає реальний стан речей і не може бути виправлена тільки за допомогою правового виховання. Для перетворення цього компонента правосвідомості потрібні глобальні зміни в економічному, політичному, духовному, правовому житті нашого народу.

Безумовно, дане дослідження не може бути визнане вичерпним з даної тематики, але ми сподіваємося, що воно викличе за собою деякі позитивні зрушення в справі дослідження оціночного компонента правосвідомості молодих людей і у формуванні позитивного ставлення до права та правових явищ серед молоді, тому що становлення України як правової держави, неможливе без виховання її громадян у душі поваги до права.

Література

1. Васькович Й. Про що свідчать результати соціологічного дослідження // *Право України*. - 1994. - №1-2. - С. 20 - 22.
2. Ветютнев Ю.Ю., Шириков А.С., Трифонов А.С. *Правовая культура в России на рубеже столетий (обзор Всероссийской научно-теоретической конференции)* // *Право и политика*. - 2001. - №6. - С.123 - 128.
3. Головченко В.В. *Эффективность правового воспитания: понятие, критерии, методика измерения*. - К.: Наукова думка, 1985. - 128с.
4. Лукашева А.В. *Уголовное право и общественное сознание* // *Гражданин и право*. - 2001. - №6(12). - С.20 - 25.
5. Соломатина Т.Б. *Проблемы формирования правосознания молодёжи* // *Дополнительное образование*. - 2001. - №5. - С.37 - 39.

*Стаття рекомендована до друку кафедрою теорії та історії держави і права
Хмельницького інституту регіонального управління та права
(протокол № 9 від 25.05.2003 року).*

